

Τάσος Ψάρρης, Συγγραφέας-Μεταφραστής

Νόρα Πυλώραφ, Συνένοχοι, Εκδόσεις Ψυχογιός

Οι *Συνένοχοι* είναι ένα μυθιστόρημα με βαθύ στίγμα. Πραγματεύεται κάτι περισσότερο από ανθρώπινες καταστάσεις, πραγματεύεται την αλήθεια. Γιατί ο άνθρωπος δεν προσδιορίζεται μόνο μέσω των όσων βιώνει, συλλογίζεται, δημιουργεί, πράττει, απορρίπτει και επιλέγει, μέσω δηλαδή της εξελισσόμενης εσωτερικής και εξωτερικής του δράσης, αλλά και μέσω των όσων βρίσκονται πίσω του και τον καταδιώκουν. Ο άνθρωπος προσδιορίζεται από τον απόηχο των καταστάσεων που τον αφορούν. Από το κατακάθι τους. Αυτό το κατακάθι είναι η ιστορία. Η ιστορία είναι μαύρη και πικρή και αν την αφήσεις πολύ καιρό μέσα στο φλιτζάνι της ζωής, δύσκολα φεύγει. Κολλάει και λερώνει τα τοιχώματα. Το κατακάθι της ζωής όμως δεν αποτελεί απόρροια της ζωής αλλά μάλλον αιτία της, πηγή της. Τα βιώματά μας μας κάνουν αυτό που είμαστε, τα βιώματά μας επικαλύπτουν την ύπαρξή μας διαμορφώνοντας το πλαίσιο στο οποίο δραστηριοποιούμαστε. Ό,τι ζούμε τώρα είναι το χώμα στο οποίο θα φυτρώσει ο βλαστός των κατοπινών μας πράξεων και σκέψεων. Υπό αυτή την έννοια, η ζωή μας είναι πάντα μοιραία στον βαθμό στον οποίο πλασιώνεται πάντα από μια χροιά αναπόδραστης τραγικότητας. Όσο πιο βαθιά ζούμε, όσο μεγαλύτερο είναι το κομμάτι μας που θυσιάζουμε στον εαυτό μας και στους άλλους, τόσο πιο καταδικασμένοι είμαστε από την ομίχλη των απaráκαμπτων επιλογών μας. Κι όσο πιο καλά το καταλάβουμε αυτό, τόσο πιο καλά βιβλία θα γράφουμε.

Το υπαρξιακό κατακάθι των ηρώων του μυθιστορήματος είναι τόσο πηχτό όσο και οι προσδοκίες που συνοδεύουν τις ατομικές τους πορείες. Είναι ένοχοι και θύματα μαζί, κι αυτό δεν είναι περίεργο. Είμαστε φτιαγμένοι γι' αυτόν τον διπλό ρόλο. Η εξισορρόπηση πάνω από το χάσμα της υπαιτιότητας εξασφαλίζει την επιβίωσή μας. Αν ήμασταν μόνο ένοχοι ή μόνο θύματα, δεν θα μπορούσαμε να ζήσουμε. Άνθρωποι και καταστάσεις λοιπόν, έχουν χαράξει οριζόντια, κάθετα και διαγώνια τις ζωές των ηρώων του μυθιστορήματος, διαμορφώνοντας την ιστορία τους.

Σ' ένα κουπέ τρένου στριμώχονται έξη άνθρωποι ετερόκλητοι για ένα ταξίδι πολλών ωρών. Όλους θα τους σημαδέψει αυτό το ταξίδι. Σε μια στιγμή πετρωμένη στο χρόνο, όπου το ανοίκειο συντελείται μπροστά στα μάτια τους, αυτοί ολιγωρούν, ο καθένας για τους δικούς του λόγους. Από κει και πέρα οι ζωές τους που δε θα είναι ποτέ πια ίδιες, διασταυρώνονται, διαπλέκονται, συγκλίνουν και αποκλίνουν.

Η πορεία της Φελίσις, αυτής που δρομολογεί τα γεγονότα, έχει χαραχτεί από τους πέντε αμέτοχους συνεπιβάτες, με τον ίδιο τρόπο που οι δικές τους πορείες έχουν χαραχτεί από άλλους ανθρώπους που «είδαν και δεν έκαναν τίποτα»: της Έλλης από τον Ούλριχ, τον Σαράντη και τον Μωύς, της Ευπραξίας από τον πρώην,

τον νυν άντρα της και τον Θεό, του Σαράντη από τον πατέρα του και την Έλλη, του Βαγγέλη από τον θεό του χρήματος, του Μωύς από την Έλλη και τον Αρμάντο. Κι από τη Ντανούτα, θα έλεγα εγώ, που υπερίπταται στην ιστορία σαν κοινή συνιστώσα.

Ο Μωύς, ο γιος της, που έχει την αφηγηματική μερίδα του λέοντος ακριβώς επειδή η δική του ιστορία έχει μια οικουμενικότητα, χαρακτηρίζει δηλαδή μια ολόκληρη εποχή, σκέφτεται υποσυνείδητα ότι η Ντανούτα θα μπορούσε να κάνει κάτι για να τον σώσει. Μήπως όμως αυτός θα ήταν ένας διαφορετικός θάνατος; Αν η Ντανούτα είχε ακολουθήσει διαφορετική πορεία στη ζωή, ο Μωύς δεν θα υπήρχε. Και τώρα όμως δεν υπάρχει από τη στιγμή που φέρει το στίγμα της επονείδιστης καταγωγής. Η ζωή ως αναπόφευκτος θάνατος. Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα, θα λέγαμε. Ο εβραίος Μωύς είναι ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα απόκληρου, ένα υποχείριο της μοίρας που κουβαλάει στις πλάτες του τον σταυρό μιας ολόκληρης γενιάς. Ο εβραίος και ετοιμοθάνατος Κάφκα, που τον μνημονεύει η συγγραφέας στο τέλος του βιβλίου, λέει στον γιατρό ο οποίος αρνείται να του κάνει ευθανασία για να γλυτώσει από τους πόνους: «σκοτώστε με, αλλιώς θα είστε δολοφόνος».

Το βιβλίο είναι ένα διαχρονικό μάθημα ιστορίας από το οποίο πολλά μπορεί να μάθει κανείς. Η πραγματική ιστορία δεν κλείνεται μέσα στις πύλες του παρελθόντος αλλά ανοίγεται και προς το μέλλον. Κατ' ουσίαν δεν στοιχειοθετείται μόνο προς τα πίσω αλλά και προς τα μπροστά, εφόσον την κάθε στιγμή που ζούμε διεισδύουμε αυτόματα σε κάθε μελλοντικό βίωμα, το οποίο γίνεται αμέσως και σχεδόν εν αγνοία μας παρελθόν. Υπό αυτή την έννοια, η ιστορία είναι μια ευθεία γραμμή που δεν σταματάει στο τώρα αλλά συνεχίζεται μαζί με εμάς: τη φέρουμε μέσα μας. Η ιστορία είμαστε εμείς και τα πράγματα που σκεφτόμαστε και κάνουμε. Και που θα κάνουμε.. Το τώρα γίνεται αυτόματα παρελθόν, μηδέν, εφόσον δεν μένει ποτέ μαζί μας. Ένα μηδέν λοιπόν, είναι το Τώρα μας, η απόλυτη ακύρωση, αβεβαιότητα και απουσία.

Απουσιάζουμε λοιπόν από τη ζωή, αλλά είμαστε παρόντες στις επιπτώσεις της. Η σύμπλεξη του παρόντος με το παρελθόν και με το μέλλον πάνω στον καμβά της απουσίας-μελλοντικής παρουσίας είναι ένα από τα μηνύματα του μυθιστορήματος. Άλλωστε η ιστορία της Ντανούτας, στην οποία εγώ επιμένω να εστιάζω ίσως κι από ένα είδος λογοτεχνικής ιδιοτροπίας, είναι ένα μέλλον βγαλμένο από το παρελθόν. Ο τρόπος με τον οποίο είναι δομημένο το βιβλίο, η οργανωτική του διάρθρωση, ευνοεί θα έλεγα αυτή την εκτίμηση. Η ιστορία της Ντανούτας, η προσωπική της μυθολογία, όπως το θέτει η συγγραφέας, και κατ' επέκταση οι προσωπικές μυθολογίες όλων των πρωταγωνιστών του μυθιστορήματος, είναι ό,τι διαδραματίζεται ανάμεσα στην ιστορία στο τρένο και στα γεγονότα στην «Αποικία των Τιμωρημένων», όπου οι συμμετοχοί -συνένοχοι καλούνται να πληρώσουν το λογαριασμό, έτσι όπως ορίζει το πρώην θύμα και νυν θύτης.

Με αυτόν τον τρόπο η ιστορική πραγματικότητα διαπερνά τον χρόνο και γίνεται μόνιμο βίωμα, μόνιμο αποτύπωμα, διυλίζει τις υπάρξεις και αποτινάζει οποιοδήποτε ίχνος ηθικής καθαρότητας μπορεί να υπάρχει σε αυτό που ονομάζεται πράττειν.

Τάσος Ψάρρης